

SOLIDARNOST KAO EVANĐEOSKA VRIJEDNOST

Anton TAMARUT, jr., Rijeka

Sažetak

Autor u članku ukazuje na solidarnost kao izrazito evanđeosku vrijednost; analizira njezinu narav, sadržaj i opseg. Polazi od tvrdnje, potkrepljene starozavjetnim mjestima, da se ekonomija spasenja od samog početka zasniva na Božjoj solidarnosti s čovjekom pojedincem i zajednicom. Ističe paradoksalnost Božje solidarnosti koja se na osobit način očitovala u utjelovljenju (kenozi) Sina Božjega koji je u svojoj osobi povezao i objedinio službu (mesijanskog) liječnika i službu (sluge) patnika (medicus et patiens). Križ je predstavljen kao vrhunski događaj Božje solidarnosti s čovjekom koji pati od »mnogih i raznih« bolesti i koji je nadasve ugrožen grijehom. Tu se Bog do te mjere solidarizirao s čovjekom grešnikom da je, kako veli apostol Pavao: »Njega koji ne okusi grijeha Bog za nas grijehom učini da mi budemo pravednost Božja u njemu« (2 Kor 5,21).

Nakon što je osvijetlio osnov i narav kršćanske solidarnosti, autor predstavlja parabolu o milosrdnom Samaritancu kao paradigmu evanđeoske solidarnosti. Naslanjajući se na encikliku Ivana Pavla II. »Salvifici doloris« u prisposodi iščitava stvarnog naslovnika i konkretni sadržaj kršćanske solidarnosti. Zatim promatra euharistiju kao nepresušni izvor s kojeg se treba napajati kršćanska solidarnost. Autor naime smatra da je euharistija spomen-čin solidarnosti s Kristom, poziv da živimo Kristu na spomen, što zapravo znači da živimo solidarnost križa (sequela crucis).

Pri kraju, na primjeru novozavjetnih zajednica pokazuje kako je evanđeoska solidarnost od samih početaka bila na kušnji i kako je upravo kriza solidarnosti bila prilika da se iskristaliziraju načela kršćanske solidarnosti, kao što je npr. »Ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi...« (1 Kor 12,26), ili pak: »Nosite jedni bremena drugih...« (Gal 6,2). Članak završava s eshatološkom dimenzijom evanđeoske solidarnosti koja se prije svega temelji na predodžbi kraljevstva Božjega (neba) kao izrazito socijalne veličine.

Gljučne riječi: solidarnost, zajedništvo, kraljevstvo Božje, bolest-bolesnik, grijeh-grešnik, križ, Crkva-Tijelo, spasenje.

1. Osnov i narav evanđeoske solidarnosti

Možemo reći da se ekonomija spasenja od samog početka zasniva na Božjoj solidarnosti s čovjekom pojedincem i zajednicom, i da je evanđelje, počevši od onog tzv. Protoevanđelja u knjizi Postanka (3,15) radosna vijest o toj Božjoj soli-

darnosti. Bog se već, kako znademo, u Starom zavjetu objavio kao Bog saveza, kao Jahve, Prisutni i Bliski¹ (Iz 3,14); vidi nevolju svoga naroda i silazi da pomogne (Izl 3,7–8); hoda sa svojim narodom i s njime stanuje (Lev 26,11; Br 5,3; 35,34 i dr.); ostaje uvijek vjeran svome narodu, pun sućuti i nježnosti (usp. Jer 31,20; Hoš 11,8). Jahve daje zdravlje svome narodu, on je njegov liječnik (usp. Izl 15,26).

Božja je solidarnost prema čovjeku na neočekivan i jedinstven način dosegla svoj vrhunac u utjelovljenju božanske Riječi, Sina Božjega, kada je »Riječ tijekom postala i nastanila se među nama« (Iv 1,14). Sin Božji je postao Sinom čovjekom da bi se zauzeo za čovjeka, da bi ga spasio. Kako je razvidno iz Isusovog razgovora s Nikodemom, ljubav je jedini razlog (movens) Božje solidarnosti prema čovjeku: »Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni ... da se svijet spasi po njemu« (Iv 3,16s). O tom nedokučivom božanskom naumu solidarnosti i ljubavi prema ljudima na sličan način svjedoči apostol Pavao u poslanici Rimljanima: »Ako je Bog za nas, tko će protiv nas? Ta on ni svog Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao! Kako nam onda s njime neće sve darovati?« (8,31–32).

Crkveni oci poput Ireneja, Atanazija i dr., razmišljajući o ekonomiji spasenja vide u otajstvu utjelovljenja čudesnu razmjenu (*admirabile commercium*). U svojoj neizmjerljivoj ljubavi Sin Božji je postao to što smo mi da bi od nas učinio ono što je on. Sv. Irenej doslovno kaže: »Razlog radi kojega je Riječ postala čovjekom, i Sin Božji, Sinom čovječjim jest da bi čovjek, ulazeći u zajedništvo s Riječju i primajući tako božansko posinjenje, postao Sinom Božjim«.² Gotovo na isti način razmišlja i sv. Atanazije: »On [Riječ] je postao čovjekom da bi nas pobozanstvenio«³. Otački motiv *čudesne razmjene* nalazimo i u sv. Tome Akvinskog: »Jedinorođeni Sin Božji, hoteći nas učiniti dionicima svoga božanstva, uzeo je našu narav da bi, postavši čovjekom, ljude učinio bogovima«⁴.

Možemo reći da se Božje spasenje u povijesti ostvaruje u dinamici uzajamnih odnosa između Boga i čovjeka; u razmjeni dara i uzdarja, govora i odgovora. Svaka naime solidarnost, pa tako i solidarnost spasenja pretpostavlja i podrazumijeva stanovitu razmjenu, uzajamnost i obostranost⁵. Trojedini Bog koji nije de-

¹ O značenju četveroslovlja JHVH vidi u: I. GOLUB, *Prijatelj Božji*, Naprijed, Zagreb 1990., str. 106–108.

² SV. IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 3,19,1.

³ SV. ATANAZIJE ALEKSANDRIJSKI, *De Incarnatione*, 54,3: PG 25, 192B: usp. *Contra Ar.*, 1,38:PG 26, 92B.

⁴ SV. TOMA AKVINSKI, *Opusculum 57 in festo Corporis Christi*, 1.

⁵ O solidarnosti kao kršćanskom principu usp. O. SEMMELROTH, *Solidaritätsprinzip*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, sv. 9, Herder, Freiburg im Breisgau 1964., str. 864–867; V. ZSIFKOVITS, *Grundprinzipien der katholischen Soziallehre*, u: *Theologisch-praktische Quartalschrift* 138(1990) 1, str. 18–19.

mijurg ili nepokretni pokretač, nego zajedništvo života i ljubavi, u utjelovljenju i poslanju Isusa Krista objavljuje se upravo kao dar, kao onaj koji dariva, daje od sebe, odnosno, daje sebe (usp. Iv 3,16; Rim 8,32), ali i kao onaj koji očekuje, prima i prihvaća dar od čovjeka, odnosno, čovjeka kao dar. Vjera koja je utjelovljena i koja znači potpuno životno predanje i povjerenje u Boga, dar je s kojim čovjek uzvraća na Objavu, na Božji dar.⁶ Isus Krist kao pravi Bog, ali i pravi čovjek, u svom je zemaljskom životu bio otvoren ljudskoj solidarnosti i ljubavi, o čemu možda najzornije svjedoči primjer s Marijom, »ženom grešnicom« kojoj dopušta da mu suzama opere noge i svojom kosom otare, te ih pomaže pomašću (usp. Lk 7,36–50; Iv 12,3–8; 11,2). Bog se dakle u Isusu Kristu čovjeku dariva i istodobno od njega očekuje uzdarje, suradnju i pomoć. Po daru samog sebe Bog upravo želi postići da i čovjek postane sposoban za darivanje, da kao i Bog bude dar, da spasi čovjeka od sebičnosti, od oholosti i škrtosti, od dva glavna grijeha, jer kako je istaknuo Drugi vatikanski sabor i kako to često u svojim enciklikama znade ponoviti Ivan Pavao II., »čovjek ne može potpuno naći sebe osim po iskrenom darivanju samoga sebe«⁷. Kršćanska solidarnost ima dakle svoj temelj i motens u Božjoj ljubavi koja se utjelovila u Isusu Kristu: »Mi smo jedni za druge, jer je Bog za nas«, odnosno, »Jedan je za nas postao čovjekom, da bismo mi jedni druge ljudski susretali; jedan je postao našim bratom, da bismo se mi jedni s drugima bratski ophodili; jedan je za nas podnio smrt na križu da bismo mi pomogli jedni drugima nositi teret života; jedan je za nas uskrsnuo da bismo mi jedni za druge život značili«.⁸

2. Paradoks Božje solidarnosti

Upravo jer je ljubav prvi i zadnji razlog Božje solidarnosti, Bog ne prilazi čovjeku s visoka, kao biće koje mu je apsolutno nadmoćno; prilazi mu naprotiv u Isusu Kristu odozdo, obazrivo i neupadno, kao čovjek, na potpuno ljudski način; postaje čovjekov suvremenik, suputnik i supatnik (usp. Hebr 4,15), zajedničar u ljudskoj radosti i nadi, žalosti i tjeskobi. Predpavlovski, ranokršćanski himan za Isusa Krista kaže: »On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe 'opljeni' uzevši lik sluge, postaviš ljudima sličan, obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu« (Fil 2,6–8), a poslanica Hebrejima promatrajući ga kao Velikog svećenika, govori o njemu

⁶ Više o Bogudanoj riječi iliti vjeri što obuhvaća čitava čovjeka i sadrži sveukupno njegovo postojanje, u: I. GOLUB, nav. dj., str. 47–48.

⁷ *Gaudium et spes*, br. 24; usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje*, br. 22, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984., str. 55.

⁸ V. ZSIFKOVITS, nav. dj., str. 19.

kao supatniku koji je »poput nas iskušavan svime, osim grijehom« (Hebr 4,15). »Proslavljeni patnik može sada aktivno suosjećati s vjernicima u patnji. Ne samo da se psihološki uživljava u ljudske kušnje i nevolje, nego ih zajedno s ljudima podnosi. On koji je kušnju izdržao krijepi iskušane na zemaljskom putovanju.«⁹

Bog dakle ne dijeli s visoka lekcije o solidarnosti, niti pravi predstavu od svoje ljubavi, nego stvarno i posve konkretno ulazi u povijest ljudske patnje; preuzima je na se i iznutra proživljava svu njezinu dramatičnost.¹⁰ Možemo reći da je patnja po Isusu Kristu na neki način postala Božjim iskustvom, prostorom Božje egzistencije. Božje zauzimanje za čovjeka je, da se poslužimo riječima Bernharda Häringa »hrabro, ali istodobno i ponizno«¹¹. Na važnost i značenje iskrene i ponizne solidarnosti u poretku spasenja upućuje ista poslanica, samo nekoliko redova niže, nakon govora o Kristu Velikom svećeniku, kad ocrtavajući lik starozavjetnog svećenika ističe kao kvalitetu to što on može primjereno suosjećati s onima koji su u neznanju i zabludi jer je i sam zaogrnut slabošću« (Hebr 5,2).

»Dobrosvištvo i čovjekoljublje Spasitelja našega, Boga« (Tit 3,4) ostvarilo se u nezamislivom paradoksu, u *kenozi*¹², u poniženju o kojem pjeva upravo spomenuti ranokršćanski himan (Fil 2,6–11). Stvoritelj postaje stvorenje, Svemogući postaje slabašno i nemoćno dijete upućeno na pažnju i ljubav ljudi; izvor svakog bogatstva postaje siromah: »Lisice imaju jazbine, ptice nebeske gnjezda, a Sin čovječiji nema gdje bi glavu naslonio« (Mt 8,20; Lk 9,58). Pavao potičući Crkvu u Korintu na djelotvornu solidarnost prema drugim crkvenim zajednicama ističe i za primjer stavlja poznatu darežljivost Gospodina našega Isusa Krista: »Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite« (2 Kor 8,9). Onaj koji u sebi ima život vječni, postao je smrtno, krhko stvorenje podložno prolaznosti, bolesti, trpljenju i umiranju: »čovjek boli, vičan patnjama« (Iz 53,3). I upravo je po svojoj supatnji i smrti na križu donio ljudima spasenje, postao »prvorodenac među mnogom braćom« (Rim 8,29); »Bog ga [Isusa] desni-

⁹ M. ZOVKIĆ, *Isus patnik i čovjekova patnja u Novom zavjetu*, Bogoslovska smotra 53(1983), br. 4, str. 206; u poslanici Hebrejima se nazire kako kristocentričnost, tako i eklezijalnost vjerničke patnje: »Isusovo sympathesai sa svim ljudima, a posebno s onima koji su mu vjerom i krštenjem životno pridruženi, traži solidarno ljudsko i kršćansko sympathesai. I to ne samo sućut toplih riječi, nego aktivno nošenje tuđeg bremena (usp. Gal 6,2)« (ibid., str. 207).

¹⁰ Usp. G. GRESHAKE, *Der Preis der Liebe. Besinnung über das Leid*, Freiburg 1978., posebno str. 70–71: »In diese Welt des Leidens geht Gott selbst ein, um im Menschen und durch den Menschen das Leiden durch Liebe umzuwandeln, aufzuheben, jetzt im Fragment und einst in Vollendung«.

¹¹ Usp. B. HÄRING, *Meine Hoffnung für die Kirche. Kritische Ermutigungen*, Herder, Freiburg im Breisgau 1997., str. 37; posebno str. 77–81 gdje autor govori o potrebi prijelaza iz individualizma u moralu na spasenjsku solidarnost.

¹² O značenju pojma κένωσις vidi u W. KASPER, *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga*, Forum bogoslova Đakovo, Đakovo 1994., str. 270–271; o Kenosis-kristologiji, str. 289–301.

com svojom uzvisio i postavio za »Začetnika i Spasitelja« (Dj 5,31); »njegove nas rane iscijeliše«, kako je to od davnine predskazano u pjesmi o Sluzi Jahvinu (Iz 53,5). Kao što smo po Adamovoj neposlušnosti i oholosti zapali u solidarnost grijeha (usp. Rim 5,12), tako se sada »mnogo obilatije na sve razlila milost Božja, milost darovana u jednom čovjeku, Isusu Kristu« (Rim 5,15); po poslušnosti i poniznosti novog Adama, Isusa Krista zahvaćeni smo solidarnošću spasenja.

Crkvena starina na osobit način njegujući teologiju spasenja, u suglasju s motivom čudesne razmjene na usta sv. Ciprijana kaže da je Sin Božji trpio da bi nas učinio sinovima Božjim¹³. U istom duhu sv. Augustin razmišljajući o napaštovanju Isusa u pustinji veli: »A u Kristu si ti bio iskušan, jer Krist je od tebe sebi uzeo tijelo, a od sebe tebi dao život; od tebe je sebi uzeo smrt, a od sebe tebi dao život; od tebe je preuzeo na sebe pogrde, a od sebe je tebi dao slavu; dakle, od tebe je sebi uzeo kušnju, a od sebe tebi dao pobjedu!«¹⁴ Križ je naime po Kristovoj patnji postao koljevkom novog života, simbolom nenadmašive božanske solidarnosti: »Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13). Kristov je život dar, odnosno, otkupnina za mnoge (usp. Mk 10,45; 14,24; 1 Kor 11,23–25).

3. *Christus medicus i Christus patiens*

Isus se prema Govoru na gori (prema Blaženstvima) na poseban način solidarizirao sa siromasima, ožalošćenima, sa svima koji trpe (usp. Mt 5,3–10; Lk 6, 20–23). Njegova preferencija za siromašne, bolesne i ugrožene došla je do izražaja već u njegovom nastupnom govoru u sinagogi u Nazaretu gdje je na sebe primijenio riječi iz knjige proroka Izaije: »Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza. On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje« (Lk 4,18–19; usp. Iz 61,1). Isus dakako nije ostao samo na riječima, nego je svoju solidarnost s potrebnima prije svega pokazao i potvrdio svojim djelima. U Lk 7,18–23 Isus predstavlja svoja »silna djela« kao svjedočanstvo o svome identitetu. Osobitu pažnju i brigu, kako možemo razabrati gotovo iz svake stranice evanđelja, Isus je posvetio bolesnicima i ljudima u nevolji. Evanđelja govore da je »obilazio svom Galilejom naučavajući po njihovim sinagogama, propovijedajući evanđelje o Kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć u narodu« (Mt 4,23; 9,35). U mnogo navrata svjedoče o tome kako su Isusu donosili bolesnike s najrazličitijim bolestima i patnjama i kako ih je on (sve) ozdravio (Mk

¹³ Usp. SV. CIPRIJAN, *Epistulae* 58.

¹⁴ SV. AUGUSTIN, *Iz izlaganja o psalmima* (Ps 60, 2–3; CCL 39, 766); cit. prema: Časoslov rimskog obreda, sv. 2., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984., str. 61.

1,33–34; Mt 4,24; 8,16–17; 15,30)¹⁵. Matej u tome što Isus ozdravlja bolesnike vidi ispunjenje onoga što je rečeno po proroku Izaiji: »On slabosti naše uze i boli ponese« (Mt 8,16–17; usp. Iz 53,17). Evanđelja ne prestaju govoriti o snazi koja je izlazila iz Isusa: »Sve je to mnoštvo tražilo da ga se dotakne jer je snaga izlazila iz njega i sve ozdravljala« (Lk 6,19); »svi koji bijahu pogođeni kakvim zlom bacali na nj da bi ga se dotakli« (Mk 3,10); mnogi traže da se dotaknu samo skuta njegovih haljina (Usp. Mt 9,20ss; 14,35–36; Mk 5,25ss; 6,56; Lk 8,45). Evanđelja donose i mnoga pojedinačna ozdravljenja, opisana vrlo potanko i dirljivo, kao što je npr. ozdravljenje Jerihonskog slijepca, prosjaka Bartimeja u Markovom evanđelju (11,46–52), ili pak ozdravljenje slijepca od rođenja u devetom poglavlju Ivanova evanđelja. Isus je pozoran na vapaj i molbu ljudi u nevolji i bolesti; ganut je tuđim duševnim i tjelesnim trpljenjem i spreman trenutno pomoći (usp. Mt 20,34; Mk 1,41). Ponekad, kao npr. u slučaju ozdravljenja zgrbljene žene iz Lukina evanđelja (13,10–17), Isus opazivši patnika, predusreće njegovu molbu, bez ikakva poticaja sa strane preuzima inicijativu, liječi i spašava.¹⁶

No Isus nije solidaran samo s ljudima koji tjelesno trpe; ne zaustavlja se samo na tome da ljudima vraća tjelesno zdravlje. Treba imati na umu da čudesa ozdravljenja uvijek sadrže u sebi i simbolično značenje u odnosu na sadašnje vrijeme. Bolest je naime simbol za stanje u kojem se nalazi čovjek grešnik: on je duhovno slijep, gluhi, uzet. Izliječenje bolesti je stoga i simbol: predstavlja duhovno ozdravljenje koje Isus vrši u ljudima.¹⁷ Isus se na osobit način približio onima koji su bili duhovni bolesnici; družio se s carinicima i grešnicima, i to toliko da je došao na glas da je »prijatelj carinika i grešnika« (Mt 11,19; Lk 7,34). Možemo reći da je Isus zapravo čitavo svoje poslanje shvatio kao liječnički posao. No da se ne radi o običnom, nego na prvom mjestu o mesijanskom liječniku pokazuje činjenica što Isusovu izreku »Ne treba zdravima liječnik, nego bolesnima« slijedi izjava: »Ne dođoh zvati pravednike, nego grešnike« (Mk 2,17; Mt 9,12; Lk 5,31; usp. također Lk 4,23)¹⁸; Isus prije svega liječi carinike i grešnike i time zapravo

¹⁵ Dakako da Isus nije ozdravio sve bolesnike koji su se u njegovo doba nalazili u Palestini niti pak sve one koje je susreo: »Jesu Wirken ist zeichenhaftes Geschenk für einzelne und Botschaft für alle, daß solche Vollendung des Heiles alle Menschen erwartet« (W. KIRCHSCHLÄGER, *Leid und Krankheit in der neutestamentlichen Verkündigung*, Arzt und Christ 27[1981] sv. 1, str. 19).

¹⁶ Usp. W. KIRCHSCHLÄGER, *Die Loslösung der gekrümmten Frau Lk 13, 10–17*, Arzt und Christ 24–25(1978–1979) sv. 3, str. 151–167: »Mit der Feststellung, daß Jesus die Frau erblickt und daß dadurch seine heilende Initiative ausgelöst wird, verweist der Verfasser auf das Wesen Jesu, der das Leid und die Not des Menschen sieht, ohne eines Anstoßes zu bedürfen, und der helfend, heilend eingreift« (str. 164).

¹⁷ Usp. I. ALVES, *Gesù e il malato*, *Communio*, br. 154–155 (1997) str. 18–19.

¹⁸ »Bolest« naime može biti metafora kojom se označavaju mnogostruke ljudske potrebe i nevolje: može označavati progonstvo, neuspjeh, razočaranje, također i pokvarenost srca. Slično to-

razobličuje grijeh kao tešku bolest. Onaj koji živi na račun drugoga, koji drugoga nepravedno iskorištava u Isusovim je očima teški bolesnik kojemu treba ne bilo kakav liječnik, nego sam Mesija, Isus.¹⁹ Slučaj Zakeja koji je odlučio u Isusovoj nazočnosti »polovicu svoga imanja dati siromasima, te ako je koga u čemu prevario, vratiti četverostruko (Lk 19,8) možda najbolje oslikava duhovnu dimenziju zdravlja koju donosi Isus i koju on označava kao spasenje: »Danas je došlo spasenje ovoj kući« (Lk 19,9).

Kraljevstvo Božje dobrote u Isusu Kristu odražava se dakle na ukupno čovjekovo postojanje; odnosi se ne samo na njegovu nutrinu, nego se tiče i njegove tjelesnosti i socijalnosti, ukupnih i svestranih odnosa s ljudima i s Bogom. U mnogo je slučajeva tjelesno ozdravljenje vanjski i popratni znak nutarnjeg ozdravljenja, oprostjenja grijeha (usp. Mk 2,3–12; Mt 9,2–8; Lk 5,18–26)²⁰. Povezujući tjelesno ozdravljenje s duhovnim izlječenjem, oprostjenjem grijeha, Isus ukazuje na nepodijeljenost i integritet ljudske osobe, na povezanost duše i tijela, na potrebu i nužnost integralnog spasenja.²¹ Na osnovu učinjenih djela o njemu je u narodu kružio glas: »Dobro je sve učinio! Gluhima daje čuti, njemima govoriti« (Mk 7,37). Prva Crkva je svoj navještaj o njegovom zemaljskom životu sažela u riječ: »Prošao je zemljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima bijaše ovladao đavao« (Dj 10,38).

No Isusova solidarnost i spasenjska efikasnost prema bolesnima i nevoljnima nije došla do izražaja samo u, recimo tako, službi liječnika, u njegovim djelima ozdravljenja (u aktivnoj i izravnoj i pomoći), nego i u tome što je i sam htio biti patnik (*patiens*), što se po svom trpljenju koje je kulminiralo na križu htio subličiti i postati bliz svima koji trpe i umiru (u aktivnom i potpunom predanju, u

me i »ozdravljenje« može biti metafora s puno značenja. Život se naime po Bibliji ne poistovjećuje jednostavno samo s dobrim funkcioniranjem organizma, niti je čisto nadzemaljska stvarnost, nego je prije svega odnos: zajedništvo s Bogom u zajedništvu s ljudima, iskustvo ljubavi i aktivna sposobnost da ljubimo, prijemljiva i kreativna razmjena sa svijetom; usp. F.–J. NOCKE, *Krankensalbung*, u Handbuch der Dogmatik, sv. 2, (ur. Th. Schneider), Patmos, Düsseldorf 1992., str. 335–336; 342.

¹⁹ Usp. I. ŠPORČIĆ, *Bolest – liječenje – liječnik*, Medicina, Vol. 34, No. 1, Rijeka 1997., str. 82; detaljniju analizu Mk 2,17 vidi u: J. DUPONT, *Le Beatitudine*, I. dio, Paoline, Roma 1979., str. 850–870.

²⁰ Komentirajući upravo ozdravljenje uzetoga iz Mk 2,1–12 gdje Isus najprije veli uzetome: »Sinko! Otpuštaju ti se grijesi«, Kirchschräger kaže: »Das heißt nun nicht, daß Jesus sich dem Kranken als dem exemplarischen Sünder zuwendet als einem, der besonders viel gesündigt hätte. Vielmehr bedarf der Kranke als einer, der auch mit äußerem Leiden behaftet ist, in noch größerem Maße der Zuwendung Gottes, durch die er – an Leib und Seele – geheilt, gesund gemacht wird« (*Leid und Krankheit*, str. 13).

²¹ Usp. I. ALVES, nav. dj., str. 19: »Il ristabilimento della vita organica (*bios*) non è che un elemento del dono della vita totale (*zoè*). Il malato che ottiene la guarigione manifesta la messianità di Gesù, la realizzazione del regno promesso nella persona stessa di Gesù.«

izravnoj i potpunoj ovisnosti o Bogu). Tu je on u doslovnom smislu »naše bolesti ponio, naše boli na se uzeo« (Iz 53,4), te na taj način iznutra posvetio patnju i bol, očistio ju od bezboštva i beznađa, lišio beskorisnosti i apsurdna, dao joj spasonosnu snagu i značenje, povezao ju s ljubavlju i dao moć preobrazbe.²² Patnja s aktivnom predanošću postala je tako po Kristu, s Kristom i u Kristu vatra iz koje se rađa novi život, a patnik nalik gorućem grmu u kojem se krije i iz kojeg se na neki način objavljuje sam Bog.

Slično tome ni Isusova solidarnost s grešnicima, s teškim duhovnim bolesnicima, nije ostala na samom druženju s njima, niti na samom činu opraštanja grijeha, nego je Krist htio poput žrtvenog jaganjca uzeti na sebe grijeh svijeta i uništiti ga u vatri svoje patnje na križu (usp. Iv 1,29); predao je samoga sebe na »otpuštenje grijeha« (usp. Mt 26,28). U njegovoj se smrti ispunja riječ iz pjesme o Sluzi Jahvinu: »Sam se ponudio na smrt i među zlikovce bio ubrojen, da grijeha mnogih ponese na sebi i da se zauzme za zločince« (Iz 53,12; usp. 53,5). Toliko se u svojoj smrti na križu solidarizirao s grešnicima da, kako veli sv. Pavao: »Njega koji ne okusi grijeha Bog za nas grijehom učini da mi budemo pravednost Božja u njemu« (2 Kor 5,21). Isus prema tome svojim bezrezervnim i potpunim predanjem na križu zahvaća čitavog čovjeka, liječi ga cjelovito i donosi mu potpuno spasenje.

4. Milosrdni Samaritanac: paradigma evanđeoske solidarnosti

Isus se u navještanju kraljevstva Božjega²³ vrlo često, u skladu s mentalitetom svoga vremena i s ciljem da slušatelji što bolje i sveobuhvatnije shvate nje-

²² Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje*, br. 18, nav. dj., str. 32: »Ljudska je patnja u Kristovoj mucii dosegla svoj vrhunac. Istodobno je ušla u sasvim nove razmjere i u nov poredak: povezana je s ljubavlju, onom ljubavlju o kojoj je Krist govorio Nikodemu, onoj koja stvara dobro izbijajući ga i iz zla, izbijajući ga upravo patnjom, baš kao što se najviše dobro otkupljenja svijeta crpi iz Kristova križa i trajno iz njega proistječe. Kristov križ postao je vrelo iz kojeg izbijaju riječi žive vode«. Usp. također KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 1994., br. 1505, str. 390: »Isus je svojom mukom i smrću na križu dao patnji novi smisao: patnja nas odsada može suoblikovati njemu i sjedinjavati s njegovom otkupiteljskom mukom«. Usp. također J. C. LARCHET, *IL buon uso della malattia secondo i Padri*, *Communio*, br. 154–155 (1997) str. 36. Autor tu između ostalih spominje sv. Maksima Ispovjedaoca koji je nastojao pokazati kako je Krist po svojoj mucii promijenio značenje trpljenja: dok je ono prije bilo pravedna posljedica grijeha, Krist ga je, nepravedno trpeći, učinio za nas sredstvom koje osuđuje grijeh i po kojem se prispjeva u božanski život, te kaže: »Ora l'uomo, attraverso il battesimo, e reso partecipe, per grazia, della passione, della morte e risurrezione di Cristo e riceve dallo Spirito Santo il potere di operare nella sua esistenza questa trasfigurazione della sofferenza«.

²³ Znademo da je kraljevstvo Božje bila središnja i osnovna tema Isusovog navještanja. Ali što je zapravo kraljevstvo Božje? U čemu se ono sastoji? U Isusovim riječima nikada ne nalazimo točan opis njegova sadržaja ili pak njegovu definiciju. Ako želimo nešto reći o sadržaju kraljev-

govu poruku koristi slikama i usporedbama iz svakodnevnog života. Da bi dočarao o kakvom je poretku u kraljevstvu Božjem riječ i koji je put koji u taj Božji svijet vodi, Isus u jednoj zgodi iznosi prisposobu o milosrdnom Samaritanacu. Tu je na jezgrovit, slikovit i zoran način pokazano u čemu se sastoji i što zapravo znači evanđeoska solidarnost. Parabola, kako ističe Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Spasonosno trpljenje* (Salvifici doloris) spada u evanđelje trpljenja²⁴ i predstavlja nadahnuće i uzor ljudske i kršćanske solidarnosti, »naznačuje kako se svaki od nas mora odnositi prema bližnjem patniku«²⁵. Odgovarajući na pitanje Zakonoznanca koji se htio opravdati zbog nedostatka ljubavi prema bližnjemu (valjda mu se činilo da nema prilike izvršiti ljubav prema bližnjemu), Isus daje jasan odgovor tko je naš bližnji i istodobno u liku milosrdnog Samaritanca ističe obveze koje je netko dužan izvršiti prema trećem čovjeku. Kakav je čovjek milosrdni Samaritanac? Što on radi? Tko se u njemu krije? Za razliku od dvojice (jedan od njih svećenik, drugi levit) koji putem nailaze na unesrećena, izranjena i polumrtva čovjeka, vide ga i zaobilaze, milosrdni Samaritanac ga vidi i zaustavlja se, »sažali se pa mu pristupi i povije rane zalivši ih uljem i vinom. Zatim ga posadi na svoje živinče, odvede ga u gostinjac i pobrinu se za nj. Sutradan izvadi dva denara, dade ih gostioničaru i reče: 'Pobrinu se za njega. Ako što više potrošiš, isplatit ću ti kad se budem vraćao'« (Lk 10, 34–35).

Prvo što radi milosrdni Samaritanac kad vidi čovjeka patnika, zaustavlja se, ne prolazi ravnodušno kraj njega. U njemu je oslikan lik čovjeka koji se zaustavlja kraj patnje drugog čovjeka, kakva god ta patnja bila.²⁶ Milosrdni Samaritanac je čovjek srca, pun sućuti i samilosti; zna se sažaliti. No njegovo zaustavljanje kraj unesrećena čovjeka ne znači čistu znatiželju, nego prije svega raspoloživost i suosjećanje. A suosjećanje je bez sumnje vrlo važno za cijeli naš pristup tuđem

stva Božjega moramo govoriti o Isusu Kristu, o njegovim djelima i riječima. Prema F.-J. NOCKE, kraljevstvo Božje u Isusovom smislu znači: (1) Božja blizina, točnije blizina koja čovjeka prihvaća, pomiruje i štiti, (2) ozdravljenje i oslobođenje čovjeka od onoga što ga muči i što mu priječi da bude čovjek: od bolesti, od nečovječnih sila, od obeshrabrenja, od nesposobnosti komuniciranja (gluhoca, njemoća, sljepoća) i od tjeskobne zabrinutosti za sutra, (3) novo ponašanje ljudi među sobom: kraj nepravednog postupanja s drugim, bratstvo umjesto vladanja, okupljanje onih koji su do sada bili neprijatelji, mir proizašao iz pomirenja, ukratko ljubav kao put kojim se mijenja svijet, (4) punina života: kruh i vino u izobilju za sve, (5) oslobođenje od vlasti smrti (*Eschatologie*, u: Handbuch der Dogmatik, sv. 2, (ur. Th. Schneider), Patmos, Düsseldorf 1992., str. 385). Klasični simbol kraljevstva Božjega koji je Isus često prakticirao i koristio kao sliku u svojim prisposobama o kraljevstvu Božjem jest gozba, slika koju su njegovi suvremenici mogli lako razumjeti: kraljevstvo Božje znači radost, zajedništvo, dijeljenje, si-tost u jedinstvu s Bogom (usp. ibidem.).

²⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje*, br. 28, nav. dj., str. 54.

²⁵ Ibid.

²⁶ Usp. ibid.

trpljenju, premda nije dovoljno. Jer kako veli Ivan Pavao II. u enciklici *Socijalna skrb* (*Sollicitudo rei socialis*), solidarnost nije »osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi, bliskih ili udaljenih. Naprotiv, to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni«²⁷. Stoga se ni milosrdni Samaritanac iz Isusove prispodobe ne zaustavlja na samom sažaljenju i suosjećanju, nego se saginje nad čovjekom patnikom i povija mu rane, pruža mu djelotvornu pomoć. U nju unosi svoje srce, ali ne štedi ni materijalna dobra. U patnju nesretnika milosrdni Samaritanac ulaže čitava sebe, srce i razum, znanje i snagu, vrijeme i novac.

Nije teško u ovoj prispodobi u liku milosrdnog Samaritanca raspoznati lik i poslanje samoga Sina Božjega koji je u utjelovljenju postao čovjeku bližnji, koji je ganut ljudskom patnjom prošao zemljom čineći dobro te na savršen način ispunio zapovijed ljubavi prema bližnjemu (usp. Gal 5,13). Jednako je tako razvidno da je ranjeni čovjek kraj puta svaki čovjek koji na ovaj ili onaj način pati i potreban je ove ili one pomoći. Pomnijem čitatelju neće promaći kako se značenje pojma »bližnji« tijekom prispodobe mijenja. Na početku je »bližnji« osoba kojoj je potrebna pomoć, a na kraju je to svaki onaj koji iz samilosti dolazi u pomoć osobi u nevolji, tako da se može reći kako su, s različitog kuta gledanja, i jedan i drugi, bilo čovjek u potrebi, bilo milosrdni Samaritanac »bližnji«.²⁸ Isus je zapravo htio reći učitelju zakona da je postavio pitanje s krivog kuta gledanja. Umjesto pitanja: »Tko je moj bližnji?«, radije treba postaviti pitanje: »Čiji sam ja bližnji? Tko ima pravo na moju pomoć?«.²⁹

Upravo na ova pitanja: »Tko je moj bližnji?«, odnosno, »Čiji sam ja bližnji?«, Isus daje još izravniji odgovor u riječi o Posljednjem sudu. Time što se poistovjetio sa svakim čovjekom patnikom, naznačio je dubinu i stvarne razmjere evanđeoske solidarnosti: »Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće meni učiniste« (Mt 25,40). U toj se poruci, kako voli istaknuti T. Šagi-Bunić, »otkriva transcendentna vrijednost svake ljudske osobe i podcrtava povijesna odgovornost svakog čovjeka za drugog čovjeka«.³⁰ Prema Isusovim riječima vječna

²⁷ IVAN PAVAO II., *Socijalna skrb*, br. 38, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988., str. 61–62.

²⁸ Usp. L. SABOURIN, *Il vangelo di Luka. Introduzione e commento*, Roma 1989., str. 225.

²⁹ Ibid., str. 227.

³⁰ T. ŠAGI-BUNIĆ, *Čemu istraživanje povijesti?*, u: F. Šanjek, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata. Srednji vijek*, Zagreb 1993., str. XIX; Šagi na istom mjestu navodi riječi pape Pavla VI. na posljednjoj sjednici Drugog vatikanskog koncila 7. XII. 1967. koji je upravo u tom smislu shvatio Isusovu riječ o Posljednjem sudu: »Ako se sjetimo da u licu svakog čovjeka, naročito ako je po suzama i patnjama postalo prozirno, možemo i moramo prepoznati lice Krista (usp. Mt 25,40), Sina čovječjega, i ako u licu Kristovu možemo i moramo prepoznati lice Oca nebeskoga, prema onoj: 'Tko vidi mene, vidi i Oca' (Iv 14,8), onda naš humanizam postaje kršćanstvo, a naše

sudbina svakog od nas odredit će se prema tome jesmo li ili nismo pokazali svoju djelotvornu solidarnost prema bližnjemu u nevolji: »Za Mateja sama vjera nije sav potrební odgovor čovjeka Bogu, već ona djelotvornom ljubavlju treba transformirati učenike i cijeli svijet. Isus koji se ponašao i učio da su svi ljudi pred Bogom jednaki upravo omogućuje opći sud jednak za sve, po istom kriteriju, a taj je zbiljsko ponašanje prema ljudskoj subraći u nevolji ... Isus je sav postojao za druge i kao sveopći sudac sudit će ljudima prema tome kako su postojali za druge.«³¹

S jednom drugom prisposodobom o bogatašu i Lazaru (Lk 16,19–31), Isus je jasno dao do znanja da će se nesolidarnost, ravnodušnost i besćutnost nemilosrdno kazniti »teškim mukama u paklu«. Parabola naime poručuje da se mudrost s kojom se priprema vječna budućnost u praksi ne razlikuje od ljubavi koja nastoji da olakša nevolju siromašnih. U njoj se, kako ističe J. Dupont, izričito ne predbacuje bogatašu što nije ništa učinio za Lazara koji mu je sjedio pred vratima, ali je situacija na takav način opisana da jasno ukazuje na svu težinu propusta za koju je bogataš kriv.³²

5. Euharistija kao spomen-čin solidarnosti s Kristom

Isus je na Posljednjoj večeri, opraštajući se od svojih učenika, upotrijebio simboličnu gestu pranja nogu i svoje učenike pozvao na nasljedovanje: »Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja vama učinih« (Iv 13,15); obvezao ih je na uzajamnu ljubav: »kao što sam ja ljubio vas tako i vi ljubite jedni druge« (Iv 13,34; 15,17); naložio im je da vrše liturgijski spomen-čin njegovog predanja za život svijeta (da slave euharistiju); zapravo ih je pozvao i obvezao na egzistencijalni spomen-čin, da žive njemu na spomen. A živjeti Kristu na spomen znači živjeti solidarnost križa (*sequela crucis*), biti »zajedničari Kristovih patnja« (1 Pt 4,13): »Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom« (Mt 16,24; Mk 8,34; Lk 9,23); drugim riječima to znači, solidarizirati se sa samim Kristom da bismo mogli biti oruđe njegove ljubavi u službi potrebne braće.

Gospodinov nalog »Ovo činite meni na spomen« (Lk 22,19; 1 Kor 11,24) ni-pošto se dakle ne iscrpljuje u kulturnom slavlju euharistije, nego se proteže na cjelokupnu kršćansku egzistenciju, mora prožeti i odrediti cijeli život. Slavljenje Kristove žrtve za kršćanina mora postati svakidašnjim životnim stavom, i mora doći do izražaja u njegovom svakidašnjem djelovanju. Tek tako postaje očitim da

kršćanstvo postaje teocentrično; tako da možemo ujedno reći: da bismo upoznali Boga, treba upoznati čovjeka.«

³¹ M. ZOVKIĆ, nav. dj., str. 202–203.

³² Usp. J. DUPONT, *Le Beatitudini*, II. dio, Paoline, Roma 1997., str. 281.

Kristova žrtva nije tek jedna prošla povijesna činjenica, nego da je »jednom za uvijek« (Hebr 7,27; 10,10) »temelj i osnovna struktura cjelokupnog kršćanskog života«³³. A, s druge strane, »posvakidašnjem« žrtve križa sama kršćanska svakidašnjica poprima žrtveni karakter; ne postoji ništa što ne bi moglo postati žrtvom.³⁴ Poslužiteljski karakter euharistije koji se duguje samom Isusu, polazište je za svako kršćansko djelovanje u svijetu i ono vodi intimnom zajedništvu sa samim Kristom koji je došao da služi (usp. Mt 20,28). Samo se naime u zajedništvu s njime možemo odgojiti i postati sposobni za autentičnu kršćansku solidarnost, za *solidarnost križa*.³⁵

Završivši objašnjenje svoje simboličke geste pranja nogu, Isus je rekao svojim učenicima: »Ako to znate, blago vama, budete li tako i činili!« (Iv 13,16), a onom Zakonoznancu koji je konačno shvatio tko je bio bližnji onom nevoljniku koji je zapao među razbojнике na putu iz Jeruzalema u Jerihon, poručio je: »Idi pa i ti čini tako« (Lk 10,37). Jedna i druga riječ jasno kazuju kako se kršćanska solidarnost ne smije svesti na puko teoretsko znanje, niti ostati na samom liturgijskom slavlju, nego mora nužno postati konkretnom životnom praksom, mora prijeći u poslanje: »Ne možemo dijeliti euharistijski kruh a da također ne dijelimo i svagdašnji kruh. Ne završava uzalud euharistijski sastanak s poslanjem u svijet. Okupljanje i poslanje dva su pola koja se ne mogu odijeliti jedan od drugoga, niti mogu biti suprotstavljene jedan drugome. Poslanje bez okupljanja postaje prazno i uzaludno, a okupljanje bez poslanja sterilno i nevjerodostojno.«³⁶ U tom svjetlu treba čitati i riječi sv. Ivana Krizostoma kojega je resio naslov *Doctor eucharistiae*: »Želiš li častiti tijelo Kristovo? Ne zanemari ga kad se nalazi golo. Ne iskazuj mu čast ovdje u hramu u svilenim tkaninama, da bi ga zatim zanemario vani, gdje trpi zimu i golotinju.«³⁷ Možemo dakle reći da evandeoska solidarnost

³³ Usp. P. HENRICI, »Fate questo in memoria di me«. *Il sacrificio di Cristo e il sacrificio dei fedeli*, u: *Communio*, br. 81 (1985), str. 18.

³⁴ Usp. *ibid.*

³⁵ Usp. H. SCHLIER, *Die Freude seiner Nähe*, Freiburg-Basel-Wien 1980., str. 55–56: »Jetzt, da der Herr uns – durch ein Stückchen brot – sein Leben geschenkt hat und wir 'alle' von ihm und nicht mehr von uns leben, entdecken und erweisen wir uns als solche, die füreinander da sind. Wenn wir wirklich Eucharistie, Danksagung feiern, öffnen wir uns einander, kümmern wir uns umeinander, sorgen wir füreinander, lassen wir einander gelten, dienen wir einander, trauern und leiden wir miteinander, freuen wir uns miteinander, und was der Apostel Paulus in dem großen Gleichnis von 1 Kor 12 alles sonst ausführt. Und so sind wir mit der 'eine Leib', der 'Leib Christi', die innige, einige Korporation derer, die vom Herrn leben und deshalb füreinander leben.«

³⁶ W. KASPER, *Unità e molteplicità degli aspetti dell' eucaristia. Sulla recente discussione circa la forma e il significato fondamentali dell' eucaristia*, u: *Communio*, br. 81(1985), str. 57.

³⁷ SV. IVAN KRIZOSTOM, *Homilije po Mateju*, L, 3: PG 58,508.

ima euharistijski kod, odnosno da je euharistija žarište i izvor s kojeg se napaja svekolika kršćanska solidarnost.

6. Crkva kao mjesto Kristove solidarnosti i skrbi za bolesne i nemoćne

S nakanom da se u svijetu nastavi događati i rasti kraljevstvo Božje koje je s njime započelo, Isus je ustanovio Dvanaesticu (Mk 3,13–19) te ih postavio za temelj novom Božjem narodu (Crkvi) u kojem ima vladati poredak solidarnosti, duh služenja i ljubavi, a ne duh sebičnog nadmetanja i gospodarenja (usp. Mt 20,25–28). Isus je Dvanaesticu izravno uvodio u tajne Kraljevstva (usp. Mk 4,11; Mt 13,10–15; Lk 8,9–10) i od samog početka uključio u propovijedanje i svjedočenje novog svijeta što je s njime započeo; naložio im: »Putem propovijedajte: Približilo se kraljevstvo nebesko! Bolesne lječite, mrtve uskrisujte, gubave čistite, zloduhe izgonite« (Mt 10,7). U Markovu evanđelju nailazimo na izvješće o poslanju Dvanaestice: »Otišavši, propovijedali su obraćenje, izgonili mnoge zloduhe i mnoge su nemoćnike mazali uljem i oni su ozdravljali« (Mk 6,12–13). Liječenje bolesnika i pomoć nevoljnima jedan je od osnovnih znakova raspoznavanja novog svijeta koji je bio predmetom starozavjetnih mesijanskih očekivanja (usp. Iz 26,19; 29,18, 35,5–6; 61,1)³⁸ i što se, kako rekosmo, počeo ostvarivati u riječima i djelima Isusa Krista: »Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje evanđelje« (Mt 11,3–5; usp. Lk 7,18–23).

Da se mlada Crkva dobro sjećala Isusovih riječi: »Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13,35), potvrđuje ozračje solidarnosti koje je vladalo u prvoj (»duhovskoj«) kršćanskoj zajednici: »U mnoštvu onih što prigriše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. I nijedan od njih nije svojim zvao ništa od onoga što je imao, nego im sve bijaše zajedničko... Doista nitko među njima nije oskudijevao jer koji bi god posjedovali zemljišta ili kuće, prodavali bi ih i utržak donosili i stavljali pred noge apostolima. A dijelilo se svakomu koliko je trebao« (Dj 4,32.34–35). Možemo reći da se na ovom primjeru kršćanskog zajedništva i solidarnosti na posebno očit način pokazuje djelovanje »Duha Istine« (Iv 14,17), onog Duha kojeg je Isus obećao i nakon uskrsnuća izlio na svoje učenike, da bi zauvijek bio s njima (Iv 14,16), dozivao im u pamet sve što im je rekao (Iv 14,26) i upućivao ih u svu istinu (Iv 16,13).

³⁸ Usp. J. UKPONG, *La lebbra: gli intoccabili del vangelo e gli intoccabili di oggi*, Concilium 33(1997) br. 5, str. 104. Autor se tu osvrće posebno na Isusovo ophođenje s gubavcima te kaže: »L'interazione di Gesù con gli intoccabili del suo tempo segnalava, dunque, specificamente la realizzazione della promessa messianica consistente nell'annunciare la libertà ai prigionieri, in questo caso a quanti erano imprigionati da barriere di origine sociale (Lk 4,18)«.

Solidarnost prema ugroženim slojevima društva u Prvoj se Crkvi na poseban način očitovala kroz službu đakona (usp Dj 6,1–6); đakonima je naime povjerena briga za udovice (Dj 6,1) i općenito briga o materijalnim dobrima, o njihovoj pravičnoj raspodjeli (Dj 6,2). Zbog zajedništva i svestrane solidarnosti koje je vladalo u Prvoj zajednici, kršćani su uživali »naklonost svega naroda« (Dj 2,47; 4,33); danas bismo rekli, Crkva je bila privlačna, te je danomice rasla (Dj 2,47).

Kao što je navještaj kraljevstva Božjega u Isusa i njegovih učenika za vrijeme njegova zemaljskog života bio popraćen čudesnim znakovima, na prvom mjestu, kako smo vidjeli, brojnim ozdravljenjima bolesnih, tako i sada apostoli »obučeni u Silu odozgor«, »svjedoče o uskrsnuću Gospodina Isusa« (Dj 1,8), i pritom čine »mnoga čudesa i znamenja« (Dj 2,43). Ono o izliječenju čovjeka hroma od majčine utrobe, koji prosi na hramskim vratima, zvanih Divna, ima paradigmatsku vrijednost (Dj 3,1–10). Petar i Ivan ulaze u hram na molitvu, bolestan čovjek prema njima ispruža svoj dlan i moli za milostinju: »Petar ga zajedno s Ivanom prodorno pogleda i reče: 'Pogledaj u nas!' Dok ih je molećivo motrio očekujući od njih nešto dobiti, reče mu Petar: 'Srebra i zlata nema u mene, ali što imam – to ti dajem: u ime Isusa Krista Nazarećanina hodaj'« (Dj 3,4–6; usp. 3,16; 4,10). Na ovom se primjeru jasno očituje narav, snaga i efikasnost kršćanske solidarnosti s bolesnim čovjekom. Ona svoj izvor i snagu ima u Imenu Isusa Krista, što znači da je sam Krist onaj koji djeluje po rukama apostola: »Eneja, ozdravlja te Isus Krist« (Dj 9,34).³⁹ Krist je zapravo jedino bogatstvo njegovih učenika (usp. 1 Kor 1,5; Ef 3,8), ono najvrijednije što Crkva ima i što može i mora podijeliti s drugima. I zato je oduševljeno navještanje Krista raspetoga i uskrsloga svim ljudima i narodima najvlastitiji izraz kršćanske solidarnosti: ljude i narode obdariti evanđeljem, učiniti bogatima u Kristu i s Kristom (usp. Rim 10,12), jer je jedino u njemu život; on sam je »uskrsnuće i život« (usp. Iv 11,25), te »tko prizove ime Gospodnje bit će spašen« (Rim 10,13). U tom svjetlu treba promatrati nalog uskrslog Gospodina s kojim završavaju evanđelja: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16,15; usp. Mt 28,19–20).

Popratni znakovi koji prate navještanje evanđelja nisu samo povlastica prve generacije Isusovih učenika, niti su namijenjeni isključivo propovjednicima evanđelja, oni će prema Isusovim riječima u Markovom evanđelju pratiti sve one koji uzvjeruju: »U ime će moje izganjati zloduhe, novim će jezicima zboriti, zmije uzimati; i popiju li što smrtonosno, ne neće im nauditi; na nemoćnike će ruke polagati, i bit će im dobro« (Mk 16,17–18). Isus je naime preko svoje Crkve htio za sva vremena, do konca svijeta, ostati bliz svim ljudima koji trpe; htio se kao milosrdni Samaritanac na neki način utjeloviti u svoju Crkvu, u ljude koji vjeruju. U

³⁹ Usp. G. SCHNEIDER, *Gli Atti degli Apostoli*, Paideia, Brescia 1985., str. 428.

tu je svrhu svoju Crkvu opskrbio i svetim sakramentima: »Prisutnost Krista, koji je liječnik duša i tijela posebno je djelotvorna u sakramentima, a najosobitije u euharistiji, kruhu koji daje život vječni.«⁴⁰ Krist nas u svojim sakramentima »nastavlja 'doticati' da nas izliječi.«⁴¹ Sakramenti nam omogućuju i nadomještaju neku vrstu nama vlastitog susreta s Isusom slavnim, u tjelesnosti.⁴²

Na kraju svakako treba spomenuti i posebni obred namijenjen bolesnicima koji se vršio u Apostolskoj crkvi, o kojem svjedoči sv. Jakov, i koji samo potvrđuje solidarnost s kojom je kršćanska zajednica od samih početaka vjerna Kristu, milosrdnom Samaritancu, pratila i podupirala one koji su bolesni i koji pate: »Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga podići, i ako je sagriješio, oprostit će mu se« (Jak 5,14–15)⁴³. U ovom obredu još jednom jasno dolazi do izražaja kako se u onima koji bolesniku iskazuju pomoć krije sam Krist i kako se sva djelotvornost kršćanske solidarnosti temelji na njemu i iz njega izvire.

Predaja je u tom obredu prepoznala jedan od svetih sakramenata Crkve. »Svetim pomazanjem bolesnika i molitvom svećenika – veli Drugi vatikanski koncil – cijela Crkva preporučuje bolesne trpećem i proslavljenom Gospodinu, da im olakša boli i da ih spasi (usp. Jak 5,14–15), dapače ih potiče da se slobodno sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću (usp. Rim 8,17; Kol 1,24; 2 Tim 2,11–12; 1 Pt 4,13), i tako doprinesu dobru Božjega naroda.«⁴⁴ Sakrament bolesničkog pomazanja je prema tome izraziti čin eklezijalne solidarnosti, gdje, s jedne strane, cijela zajednica pruža pomoć trpećem članu zdušnom molitvom i podrškom, a s druge strane, bolesnik, slobodno sjedinjen s Kristovom mukom i smrću, doprinosi dobru Božjega naroda. Tu je dakle na djelu živa razmjena duhovnih dobara, odnosno, čudesna ekonomija solidarnosti; na poseban je način istaknut suotkupiteljski karakter trpljenja u smislu onoga što čitamo u poslanici Kološanima: »Ra-

⁴⁰ KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, br. 1509, nav. dj., str. 391; prema Katekizmu, na povezanost ovoga kruha s tjelesnim zdravljem upućuje sveti Pavao u 1 Kor 11,30: »Zato su među vama mnogi ne jaki i nemoćni, i spavaju mnogi«.

⁴¹ Ibid., br. 1504, str. 390.

⁴² O sakramentima kao načinu dodira s proslavljenim Kristom vidi u: A. TAMARUT, *Bild Gottes als locus theologicus der Gnadenlehre. Die Gnade als Nähe Gottes in den Werken von Ivan Golub*, Katolička bogoslovlja u Rijeci, Rijeka 1994., str. 129–136.

⁴³ Glagoli »spasiti« (σώζειν) i »podići« (ἐγείρειν) mogu imati eshatološko značenje, a mogu se odnositi i na nadvladavanje aktualne bolesti. Prema F.–J. NOCKE mnogostrukost značenja dvaju pojmova ne tjera na alternativnu odluku, nego radije može izražavati pluridimensionalnost kako iskustva bolesti, tako i iskustva nade (usp. *Krankensalbung*, u nav. dj., str. 338.); usp. također A. STARIĆ, *Biblijsko-teološki vid sakramenta bolesničkog pomazanja. Kritičke napomene o identitetu našeg 5. sakramenta*, Bogoslovska smotra 53 (1983) br. 4, str. 209–221.

⁴⁴ *Lumen gentium*, br. 11.

dujem se sada dok trpim za vas i u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu« (Kol 1,24). Svaki je naime čovjek, kako veli Ivan Pavao II., pozvan da sudjeluje u onoj patnji po kojoj se izvršilo otkupljenje. »Pozvan je da sudjeluje u patnji po kojoj je također otkupljena svaka ljudska patnja.«⁴⁵

7. Kršćanska solidarnost na kušnji

Da je kršćanska solidarnost od samih početaka bila na kušnji, ponekad i vrlo ozbiljnoj, svjedoči već i slučaj s Ananijom i Safirom iz Djela apostolskih (Dj 5, 1–11), kao i središnja poruka iz Jakovljeve poslanice: »Budite vršitelji riječi, a ne samo slušatelji, zavaravajući sami sebe« (Jak 1,22). Kršćanska solidarnost i ljubav imaju potrebu da se očituju u konkretnim činima, osobito prema slabim osobama i onima koji trpe: »Što koristi, braćo moja, ako tko rekne da ima vjeru, a djela nema? Može li ga vjera spasiti? Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijte se i sitite', a ne dndete im što je potrebno za tijelo, koja korist? Tako i vjera: ako nema djela, mrtva je u sebi« (Jak 2,14–17). Na sličan se način za ljubav u konkretnim djelima zalaže i Prva Ivanova poslanica: »Tko ima dobra ovoga svijeta i vidi brata svoga u potrebi pa zatvori pred njim srce – kako ljubav Božja ostaje u njemu? Dječice, ne ljubimo riječju i jezikom, već djelom i istinom« (1 Iv 3,17–18). Isti pisac što-više smatra potrebnim naglasiti razlog radi kojeg smo obvezni na uzajamnu solidarnost: jer je on [Sin Božji] položio za nas svoj život, »i mi smo dužni živote položiti za braću« (1 Iv 3,16).

Poznato je da se Pavao u svojim zajednicama uvijek iznova morao boriti za istinski duh zajedništva i uzajamne solidarnosti, protiv duha sebičnosti i suparništva; morao im je više puta dozivati u pamet evanđelje koje im je navjestio i koje su primili (usp. 1 Kor 15,1). Tako imamo slučaj u Korintu gdje je došlo do prepirki i svađi o tome tko je važniji i ugledniji u zajednici, gdje su pojedinci počeli promatrati darove Duha koje su primili kao privatno vlasništvo, počeli se time uzanositi i druge koji te darove nisu imali obezvređivati.

Pavao primjenjujući na Crkvu sliku tijela kaže da su svi udovi tijela međusobno povezani »svakovrsnim zglobom zbrinjavanja« (Ef 4,16; usp. Kol 2,19), mi bismo danas rekli, solidarnošću: »udovi se jednako brinu jedni za druge« (1 Kor 12,25). Svi su udovi jedan na drugoga usmjereni, i jedan drugome potrebni. Posebnu pažnju i brigu zavrijeđuju oni udovi tijela koji izgledaju slabiji. Udovi u tije-

⁴⁵ IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje*, br. 19, str. 34–35; o suotkupiteljskom i eklezijalnom značenju patnje usp. također M. SRAKIĆ, *Bolesničko pomazanje sakrament nade i okrepa u bolesti*, Bogoslovna smotra 48(1978) br. 3–4, str. 255–269, posebno 267–268.

lu su tako međusobno povezani da »ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi« (1 Kor 12,26). Ovaj princip povezanosti koji vlada u tijelu Pavao ističe kao uzor međusobnih odnosa u zajednici i postavlja kao temeljno načelo kršćanske solidarnosti. Pavao veli: »Različiti su dari, a isti Duh« (1 Kor 12,4). Dar Duha koji je netko primio, primio je ne tek na osobnu korist, nego prije svega na zajedničku korist (usp. 1 Kor 12,7), radi izgrađivanja Crkve (usp. 1 Kor 14,5–18). Prema tome i različitost drugoga treba promatrati kao osobnu blagodat i bogatstvo: »U jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni«, naglašava sv. Pavao (1 Kor 12,13), i nadodaje: »I svi smo jednim Duhom napojeni« (1 Kor, 12,13). Eklezijalna solidarnost temelji se na Duhu Svetome, odnosno, na »zajedništvu Duha Svetoga« (2Kor 13,13), na Duhu Božje ljubavi i solidarnosti (usp. Rim 5,5; 2 Kor, 1,22), kako to jasno proizlazi i iz nauka Drugog vatikanskog sabora koji kaže: »Dajući svoga Duha [Božji Sin], On svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mističan način sastavlja kao svoje tijelo. ... Isti Duh, sjedinjujući tijelo sam svojom moći i nutarnjom vezom udova, stvara i potiče ljubav među vjernicima.«⁴⁶ Riječ je o Duhu koji je susvjedok s našim duhom da smo djeca Božja (Rim 8,16); to je Duh koji potpomaže našu nemoć (Rim 8,26) i koji se za nas zauzima neizrecivim uzdasima (Rim 8,26–27).

U sličnom duhu u kojem se obratio Korinćanima, Pavao piše i kršćanima u Galaciji među kojima je također bilo zadjevica i svađi (Gal 5,15: »Ako li pak jedni druge grizete i glodete...«), uzajamnog izazivanja i zavisti (usp. Gal 5,26); sve potiče na život po Duhu (Gal 5,16), a one koji su više napredovali u duhovnom životu (»duhovne«) nagovara da »u duhu blagosti« pomognu slabijima (Gal 6,1), te na kraju sve poziva na uzajamnu pomoć: »Nosite jedni bremena drugih i tako ćete ispuniti zakon Kristov« (Gal 6,2).⁴⁷ U toj je Pavlovoj riječi sažet ukupni smisao i sadržaj kršćanske solidarnosti. Ta solidarnost predstavlja za svaku kršćansku generaciju, za svaku pojedinačnu kršćansku zajednicu, na kraju i za svakog pojedinca, trajni izazov i ideal kojem treba iskreno težiti, jer se, naime, na evanđeoskoj solidarnosti testira vjerodostojnost naše vjere.

⁴⁶ *Lumen gentium*, br. 7.

⁴⁷ U ovom se slučaju ne radi o bilo kojem bremenu, nego o počinjenim grijesima; usp. F. MUSSNER, *La lettera ai Galati*, Brescia 1987., str 60; Apostol želi protegnuti zapovijed ljubavi i na one koji su u zajednici grešnici: »La chiesa ama i peccatori come li ha amati Cristo, e in questo modo adempie 'la legge di Cristo'« (ibid., str. 601). Crkva po ugledu na Isusa Krista treba nastaviti spasenjsku solidarnost s grešnicima; kao što se liječnik trudi oko bolesnika tako se Crkva treba truditi oko grešnika.

8. Eshatološka dimenzija evanđeoske solidarnosti

Treba na kraju imati na umu da evanđeoska solidarnost ima svoju eshatološku dimenziju koja se prije svega bazira na predodžbi konačnog Božjeg kraljevstva (neba) kao socijalne veličine.⁴⁸ Poznato je da je Isus upravo gozbu prakticirao i uzimao kao najtipičniju sliku za označavanje kraljevstva Božjega. Gozba naimе simbolizira radost, pomirenje i zajedništvo, dijeljenje i sitost u jedinstvu s Bogom.⁴⁹ Njegovo sjedanje za stol s grešnicima bio je efikasni spasenjski simbol i anticipacija konačnog izmirenja čovjeka s Bogom i ljudi međusobno; njegova ozdravljenja također su bila u službi navještanja i ostvarenja konačne nesmetane, otvorene i prijateljske komunikacije s Bogom i s ljudima; ona su imala, kako smo vidjeli, egzemplarni karakter: u pojedincima uprisutnjeno spasenje istodobno je bilo i za sve druge snažan znak nade. Ono što se događalo u jednim imalo je svoje posljedice u svima.

S druge strane Pavlova slika tijela primjenjena na Crkvu (1 Kor 12,26–27; Kol 1,18; 2,19; Ef 1,22–23; 4,15–16), na kojoj se temelji i nauk o »općinstvu svetih« (*sanctorum communio*)⁵⁰ daje jasno naslutiti kako je nemoguće ostvariti konačno spasenje neovisno o drugima. Dok se u svima ne oblikuje »Kristov lik« (Gal 4,19), dok Bog ne bude »sve u svemu« (1 Kor 15,28) ne možemo govoriti o konačnom i potpunom spasenju, tako da smijemo reći kako naše osobno spasenje, naša konačna sreća u Bogu, na neki način ovisi i o spasenju naših bližnjih.

⁴⁸ Usp. G. GRESHAKE, *Himmel – Hölle – Fegefeuer im Verständnis heutiger Theologie*, u: Isti (ur.), *Ungewisses Jenseits? Himmel – Hölle – Fegefeuer*, Patmos, Düsseldorf 1986., str. 88–91: »Der Himmel ist kein privates tête-à-tête des einzelnen mit Gott, sondern er ist wesentlich eine soziale Größe, die Wirklichkeit einer Gemeinschaft, die getragen ist von universaler Liebe« (str. 89).

⁴⁹ Teološku interpretaciju svetopisamskih slika koje sadrže upravo ovu socijalnu dimenziju, kao što su grad, zaruke te nadasve gozba, vidi u: J. RATZINGER, *Dogma e predicazione*, Queriniana, Brescia 1974., str. 251–258.

⁵⁰ Tumačeci članak Vjerovanja o »općinstvu svetih« sv. Toma Akvinski veli: »Budući da svi vjernici tvore samo jedno tijelo, dobra se jednih priopćuju drugima (...). Treba doista vjerovati da u Crkvi postoji zajedništvo dobara. A najvažniji je član Krist, jer je glava (...) Stoga Kristovo se dobro priopćuje svim članovima; to biva po sakramentima Crkve« (*Expositio in symbolum apostolicum*, 10; cit. prema KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, br. 947, str. 257). Nauk o »općinstvu svetih« kao zajedništvu ljubavi Katekizam gradi na poznatim mjestima iz Pavlovih poslanica, te veli: »U 'općinstvu svetih' (*sanctorum communio*), 'nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire' (Rim 14,7). 'I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi. A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi' (1 Kor 12, 26–27). 'Ljubav ne traži svoje' (1 Kor 13,5). I najmanji čin koji vršimo u ljubavi donosi korist svima, po toj solidarnosti sa svim ljudima, živima ili mrtvima, koja se temelji na općinstvu svetih. Svaki grijeh škodi tom općinstvu« *ibid.*, br. 953, str. 258. O uzajamnom odnosu između nebeske i putujuće Crkve i razmjeni duhovnih dobara u Kristovom mističnom Tijelu, usp. *Lumen gentium*, br. 49–50.

Nitko ne dolazi Bogu sam i nitko nema pravo na kainovsku ispriku »Zar sam ja čuvar brata svoga?« (Post 4,9). Mi smo po Božjem promislu spasenja povjereni uzajamnoj odgovornosti i solidarnosti. Na tu solidarnost spasenja podsjeća i Drugi vatikanski sabor kad veli: »Kao što je Bog stvorio ljude ne da žive pojedinačno nego da formiraju društvene zajednice, tako se njemu također 'svidjelo ... da posveti i spasi ljude ne izolirano, neovisno od svake veze među njima, nego da učini od njih jedan narod, koji će ga priznavati u istini i sveto mu služiti'«. ⁵¹ Sebičnost i ravnodušnost su najgrublja negacija Božjeg plana spasenja. Samo onaj koji se na tragu Sina čovječjega znao solidarizirati u svom vremenu s onima koje su mučile »mnoge i razne bolesti« smije očekivati glas: »Uđi u radost gospodara svoga« (Mt 25,21.23); samo taj smije računati na sudjelovanje »u slobodi i slavi djece Božje« (Rim 8,19).

Zusammenfassung

SOLIDARITÄT ALS EVANGELISCHER WERT

Der Autor weist in diesem Artikel auf Solidarität als ausdrücklich evangelischer Wert; analysiert ihre Natur, ihren Inhalt und Umfang. Er geht von der, aus dem Alten Testament, unterstützten Behauptung aus, daß die Heils-Ökonomie vom Anfang an auf Gottes Solidarität basiert, auf seiner Solidarität mit dem einzelnen Menschen und der Gemeinschaft. Er betont den Paradox der Solidarität Gottes, welche auf besondere Art geäußert wurde in der Menschwerdung (Kenose) des Sohnes Gottes der in seiner Person das Amt (messianischen) Arztes und das Amt des Leidenden (Knechtes), verbunden und vereint hat (medicus et patiens). Das Kreuz ist als der Höhepunkt der Solidarität Gottes mit dem Menschen der unter »vielen und unterschiedlichen« Krankheiten leidet, als auch besonders anfällig für Sünden ist, dargestellt. Hier solidarisierte sich Gott bis zu dem Maße mit dem Menschen, dem Sünder, daß er, wie der Apostel Paulus sagte: »den, der keine Sünde kannte, für uns zur Sünde gemacht hat, damit wir in ihm Gerechtigkeit Gottes würden« (2Kor 5,21).

Nachdem er die Grundlage und die Natur der christlichen Solidarität erläuterte, stellt uns der Autor die Parabel vom barmherzlichen Samaritaner als Musterbeispiel der evangelischen Solidarität vor. Er lehnt sich dabei an die Enzyklik Johannes Paulus II. »Salvifici doloris«; in der Parabel nennt er den Adressat und den konkreten Inhalt der christlichen Solidarität. Er betrachtet weiter die Eucharistie als unerschöpfliche Quelle, aus welcher sich die christliche Solidarität laben muß. Der Autor ist nämlich der Meinung, daß die Eucharistie eine Gedächtnis-Tat an die Solidarität mit Christus ist, eine

⁵¹ *Gaudium et spes*, br. 32.

Einladung, Christus zum Gedächtnis zu leben, was heißt daß wir der Kreuz-Solidarität leben müssen (sequela crucis).

Am Ende, zeigt er uns am Beispiel der neutestamentlichen Gemeinschaften, wie die evangelische Solidarität vom Anfang an unter der Versuchung litt und daß gerade diese Krise der Solidarität die Gelegenheit war daß sich die Prinzipien der christlichen Solidarität kristalisieren, wie z.B. »Wenn ein Glied leidet, leiden alle Glieder mit...« (1 Kor12,26) oder »Einer trage des anderen Last...« (Gal 6,2). Der Artikel endet mit der eschatologischen Dimension der evangelischen Solidarität, welche sich auf der Vorstellung des Reich Gottes (Himmels) basiert, als ausdrücklich soziale Größe.

Schlüsselworte: Solidarität, Gemeinschaft, Reich Gottes, Krankheit-Kranke, Sünde-Sünder, Kreuz, Kirche-Leib Christi, Heil.